

Lesing og skolens satsingsområder

Auka læringsutbytte i 6 K
Nord Gubrandsdalen

Vigdis Refsahl
Statped sør-øst, avd. språk/tale

Lesing

Avkode ←.....→ Forstå

Indre holdepunkter	Ytre holdepunkter	Språk og struktur	Bevisste leseprosesser
Fonologisk Bokstavlyder Vokaler Stavelser Sammensatte grafemer	Tema og sammenheng Setningen Bilder eller situasjonen	Ord og begreper Endelser og bøyningsformer Setninger og tekstbindinger	Planlegge <i>Sjekke tekst og leseformål</i> Forkunnskaper <i>Utdype, berike og visualisere innhold</i> * Stille spørsmål * Forutsi
Lese om igjen, lære nye ord, lese videre			* Oppklare * Oppsummere <i>Trekke slutninger om implisitte forhold.</i> Organisere <i>Nøkkelord og sammendrag</i> <i>Vurdere, tenke videre selv og bruke</i>
Ortografisk Orddeler med mening Ikke-lydrette skrivemåter Forstavelser Endelser		Sjanger og tekststruktur Litterære virkemidler Strukturelle virkemidler Pedagogiske virkemidler	

Vigdis Refsahl, 13, etter Skaathun, Ehri, Palinscar og Brown, Frost

Lesing langs 2 dimensjoner og 4 muligheter

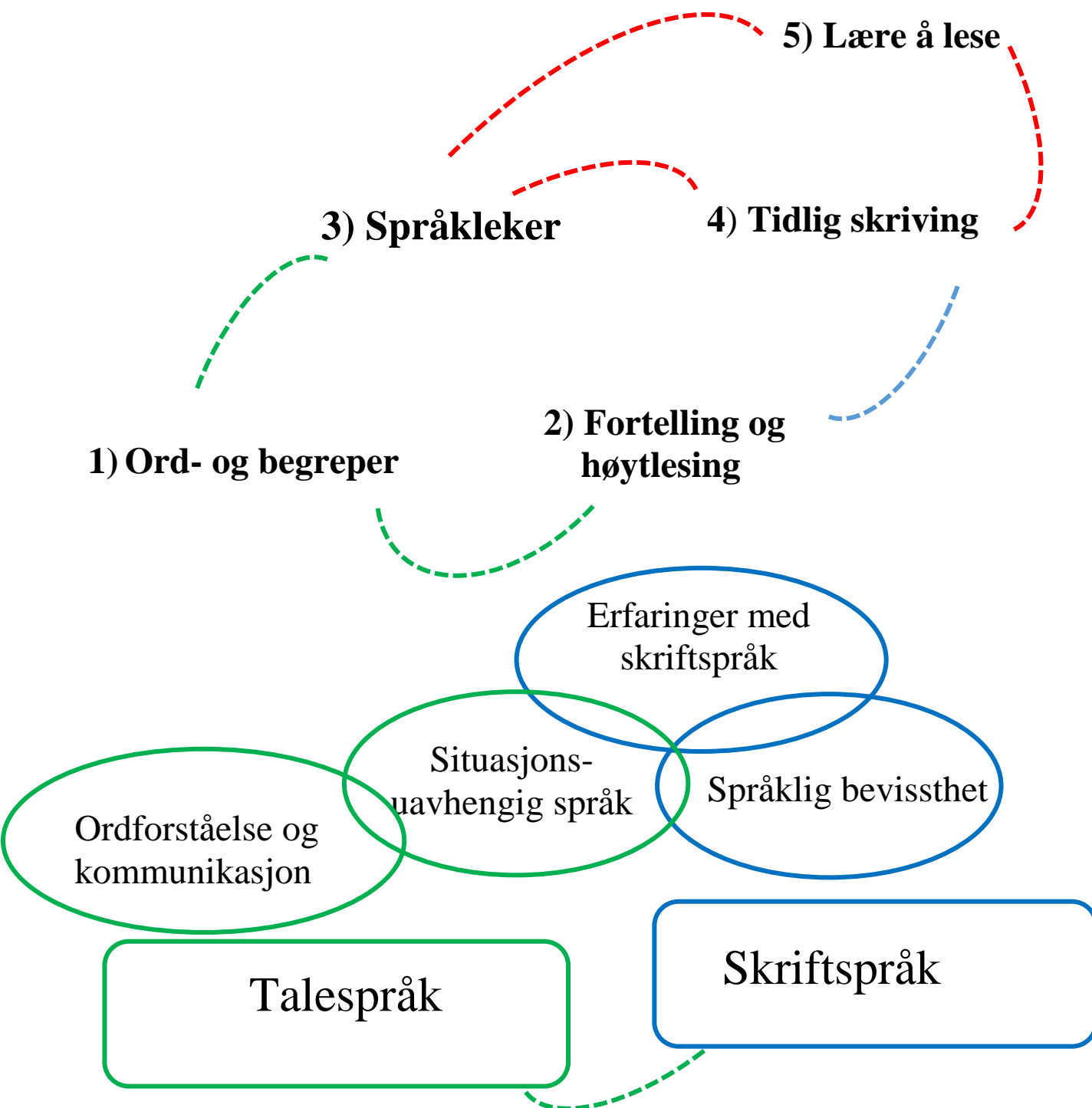

Leseforsker Margaret Snowling beskriver avkodingsdimensjonen som fonologiske prosesser, mens forståelsesdimensjoner bygger på alle andre (ikke-fonologiske) språklige kompetanse og ferdigheter. Dette viser hvilken vekt det legges på fonologi når det gjelder avkodingsferdigheter, men at en mer total beherskelse av språket er nødvendig for å oppnå sikkerhet, kontroll, leseflyt og forståelse under lesing.

Språk og lesing

4 nøkkelområder

Fra Bente Hagtvet, 2004

Språklig mestring i en sammenheng
Forståelse av ord, setninger og hele fortellinger
Fortellerkompetanse, med språklig sammenheng

Lydoppfattelse og lydproduksjon

Oppfattelse og artikulasjon/uttale av ord

Språkrelaterte funksjoner

Språklig hukommelse og ordhenting

Fonologisk bevissthet

Rim

Første lyd

Ordanalyse og syntes

Rytme og stavelse

Bokstavforståelse

Bokstavkunnskap

Morfemer

Grammatikk

Lesing

Avkodingsutvikling

LOGOGRAFISK AVKODING

Leser ord ved hjelp av ordets
”utseende” – form, lengde
eller bokstavrekker.

Johan

sol / los/slo?

DELVIS FONOLOGISK OG KOMPENSATORISK AVKODING

Leser ord ved hjelp av noen
bokstavlyder, kombinert med
ordets omriss, bilder og sammenheng.

$\text{`i` + `s`} = \text{is!}$
 $\text{`f` } \text{>} \text{`a` } \text{& } \text{`k` } \text{`e` } ?$

FULLSTENDIG OG KONTROLLERT FONOLOGISK AVKODING

Kontrollert avkoding ved hjelp av
syntesedanning av fonemer eller
stavelser. Langsom lesing og utvikling
av gode staveferdigheter.

$\text{`f` } \text{`l` } \text{`a` } \text{`s` } \text{`k` } \text{`e` } !$
 $\text{`fl` } \text{`a` } \text{`sk` } \text{`e` } !$
 $\text{`flas` } \text{`ke`}$

ORTOGRAFISK AVKODING

Umiddelbar og rask gjenkjenning av
ord, basert på nøyaktig kjennskap til
orddeler og vanlige ordstrukturer.
Leseflyt og tempo øker gradvis.

flasker
flaskene
flaskepost
tomflaske

Lesing

1. Finne fakta fra ulike type tekster og kilder:

Forstå språket og tekstens strukturer
Skumlese, søkelese eller lese grundig
 Organisere og bruke informasjonen
 hensiktsmessig

2. Tolke og forstå innholdet:

Bruke egne erfaringer og
 forkunnskaper ("Skjemaer")

Leve seg inn i, forestille seg
 eller visualisere innholdet

Tenke ut og integrere innhold
 som ikke er skrevet direkte
 (implisitt innhold)
 ("Lese mellom linjene")

Forklare innholdet på en
 selvstendig måte
 ("Bruke egne ord")

Sammenligne egen tolkning
 med andres tolkninger

Oppsummere hovedinnhold

3. Vurdere og tenke kritisk om tekster:

Formulere egne meninger
 om det som står i teksten

Vurdere forfatterens
 mening og budskap

Vurdere forfatterens bruk
 av virkemidler

Sammenligne teksten med
 en annen lignende tekst
 eller kilde

Vurdere egen bruk av
 teksten

Lesestrategier

Før

1. Sjekke om teksten er relevant, holdbar og grei å lese i forhold til innhold, språk, struktur og virkemidler.

2. Velge *lesemåte, tilnærming og strategier*:

3. Tenke igjennom og **knytte forbindelser** til egne erfaringer og **forkunnskaper**

4. Stille **spørsmål** og søke etter svar

5. **Forutsi** og om mulig **bekreft** forutsigelsen

6. **Oppklare** uklarheter og fikse problemer

7. Utdype, **visualisere** og "leve seg inn i" ...

8. **Trekke slutninger** om implisitt innhold

9. Søke etter sammenhenger og **oppsummere** hovedmomenter underveis og tilslutt.

10. Reformulere innholdet etter egen forståelse, formål og tenkning

11. Organisere innholdet hensiktsmessig i forhold til *tekst og leseoppgave*

12. Vurdere og ta stilling til tekstens innhold, forfatterens meninger og intensjon

Under

Etter

Å mestre en fagtekst

1. En tekst som er passe vanskelig å lese

- ✓ Flytende lesing (96 % lette ord)

2. Forståelig språk

- ✓ Ord og begreper (96 % ord gir mening)
- ✓ Endelser, bøyninger og avledninger av ord
- ✓ Setninger, avsnitt og tekstbindinger

3. Forkunnskaper i forhold til tekstens innhold

- ✓ Generelle kunnskaper
- ✓ Spesielle kunnskaper om aktuelt tema

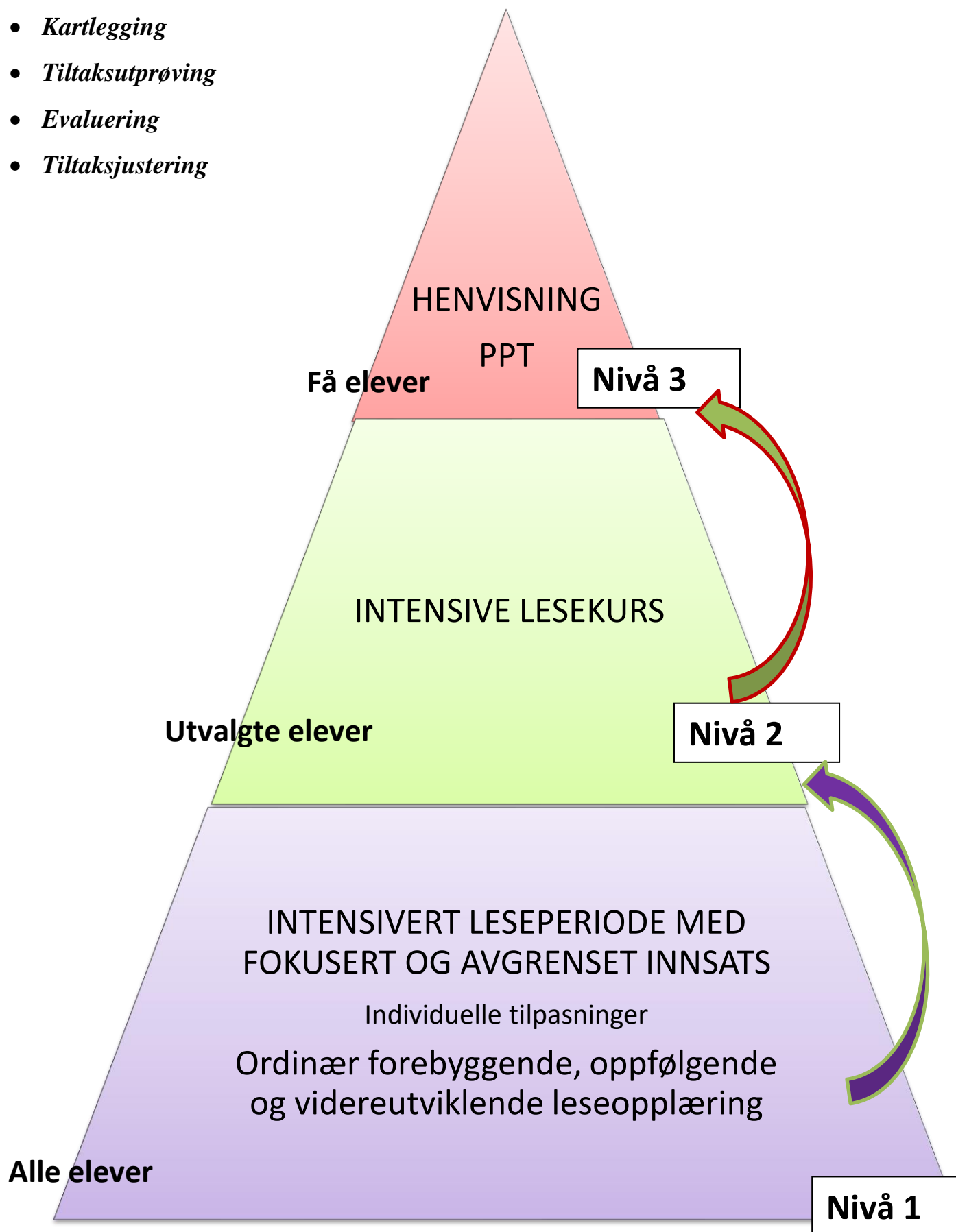
4. Kunnskap om tekstens struktur og virkemidler

- ✓ Overskrifter og avsnitt
- ✓ Spørsmål og oppramsinger
- ✓ Oppdelinger, tekstbokser og linker
- ✓ Bilder eller grafiske framstillinger
- ✓ Ordforklaringer - indeks
- ✓ Bruk av kursiv eller nøkkelord

5. Strategier for forståelse, vurdering og læring

- ✓ Strategier for å vurdere en kildes kvalitet og holdbarhet
- ✓ Strategier for å skape og redegjøre for mening i et innhold
- ✓ Strategier for å skape struktur og organisere kunnskap
- ✓ Strategier for å samordne flere kilder
- ✓ Strategier for å overvåke og justere strategibruk og læring

- *Undervisning*
- *Kartlegging*
- *Tiltaksutprøving*
- *Evaluering*
- *Tiltaksjustering*

Områder	1.-2. trinn	3.-4. trinn	5.-7./8-10.trinn
1. Språklig kontroll 1. Ord- og begrepslæring 2. Setningsbruk og setningsforståelse 3. Fortellerferdigheter/ situasjonsuavhengig språk			
2. Språklig bevissthet 1. Rim og regler 2. Setninger 3. Fonologi/ artikulasjon 4. Morfologi/ grammatikk			
3. Avkodings- og staveutvikling: 1. Fonologiske strategier 2. Analoge og ortografiske strategier 3. Morfologiske strategier 4. Syntaktiske Strategier			
4. Automatisering og leseflyt 1. Tilpasset tekstnivå 2. Lesemengde 3. Lesemotivasjon			
5. Lytte- og leseforståelse: 1. Sjanger-/litterær kunnskap 2. Forkunnskaper 3. Utdypingsstrategier 4. Oppklaringsstrategier 5. Kritiske strategier 6. IKT som hjelpemiddel			

Områder	1.- 2 trinn	3.- 4 trinn	5.-7./8.-10 trinn
6. Læringsstrategier: 1. Bevissthet om egen læring 2. Fagteksters Strukturer og virkemidler 4. Organisering 5. Disponering 6. Problemløsning 7. IKT som hjelpemiddel			
7. Tiltak for elever som strever med språk og lesing 1. Språkgrupper 2. "Jul til jul" 1. 2. tr. 3. Intensive lesekurs 3. – 10. trinn 4. IKT som læremiddel			
8. Kartlegginger og tilpasset leseopplæring 1. Leseprøver 2. Samarbeidsrutiner 3. Dynamisk kartlegging 4. Evalueringsrutiner			
9. Foreldresamarbeid 1. Språkstimulering 2. Leksehjelp 3. Samarbeid 4. «Foreldreskole»			
10. Skolebiblioteket Lesestimulerende tiltak, m.m..			
11. Elevvurdering Formell og uformell Prosess og produkt			

